4

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

CONVERSIONE MORBI BENIGNI IN MALIGNUM SIVE GENERATIONE VENENI IN CORPORE PER IMPERITIAM MEDICI,

QVAM

IN ALMA REGIA ET ELECT. FRIDERICIANA,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRID. WILHELMO,

REGNI BORUSSIÆ ET ELECTORATUS BRANDENB. AC PROVINCIARUM HÆREDE &c. &c.

PRÆSIDE

DN. FRIDER. HOFFMANNO

D. MED. ET PHIL. PROF. PUBL. MEDICO REGIO ET ELECT. AULICO, atque h. t. FAC. MED. DECANO,

PRO LICENTIA

Summos in arte medica Honores & Privilegia Doctoralia adipiſcendi,

ad d. XII. Decembr. MDCCI. horis ante- & pomeridianis

Publicæ Eruditorum diſquiſitioni ſubmittet

CHRISTIANUS ZWEIGEL.

Vratisl. Sileſ.

HALÆ MADEBURGICÆ,

TYPIS JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA
DE
CONVERSIONE MORBI BENIGNI IN MALIGNUM, SIVE GENERATIONE VENENI IN CORPORE PER IMPERITIAM MEDICI.

PROOEMIUM.

Lura in Medicina ſæpius eveniunt, quæ tum à ſcopo Medici, tum à Medicaminum effectu planè ſunt aliena, & quæ evenire nec poſſe nec debere peritior quidam crederet. Etênim inexhauſta naturæ microcoſmicæ vis ac potentia eſt, præſertim in certis individuis. Quandoque ita favori Medicorum natura militat, ut etiam contrariorum remediorum uſum in commodum ſuum convertat, interdum autem præter omnem exſpectationem remedia optimà ratione adverſus vim morbi oppoſita ſpernit, eludit, eorumque operationi reſiſtit, ut ægerrime ſcopum ſuum Medicus conſequi

 poſſit.

possit. Sunt hæc fata naturæ, quæ vel in bonam vel in malam ægrotorum sæpiusculè cedunt partem. Majus autem quid est, tale fatum, quod ægro accidit per errorem, culpam vel ignorantiam Medici. Turpe equidem dictu est, ast minime inficiandum, perire multos ex medentum inscitia, qui morbi naturam ac genium non penetrant, neque individua aut morbi temporа dignoscere sciunt, sed perversâ plane methodo vel medicina utuntur, quô fit, ut non modo vehementia morbi augeatur, sed & insolita & exitiosissima symptomata provocentur, quin imo morbus benignus in malignum funestum in modum convertatur. Imitantur hac in re imperiti Medici malos advocatos, qui bonam causam sæpius pessime defendunt, vel eam incauta tractatione ita lædunt, ut nullius remedii spes amplius maneat relicta. Per empla hoc confirmare, quod ad forum nostrum attinet, cum quotidiana ubivis exstet experientia, nimis foret longum; id tantum in præsentiarum evincere conabor, temerarium & imperitum Medicum præposterâ sua methodo formale venenum intus in humani corporis fluoribus de novo producere & generare posse, ex humore & materia in se malignitatis experte. Credidi argumentum hoc esse in praxi Medica haud ignobile, quod mereatur accurratiorem evolutionem & tractationem, quam sub favore divino suscipere jam loco speciminis inauguralis placet.

§. 1.

§. 1.

Um demonstrare animus sit, formale venenum per male & intempestive administrata medicamenta posse Corporis nostri succis ingenerari, quod vitales motus pervertere & præsentissimum exitium afferre sit idoneum, perquam utile fore censeo, prius exponere, quid per venenum intelligamus. Constat autem unanimi Medicorum sententia, veneni naturam & essentiam in eo positam esse, ut brevi tempore & valdè exili quantitate totius corporis œconomiam evertat, motus vitales & animales turbet vel plane destruat. Videntur autem hæc quatuor esse essentialia veneni requisita, ut exiguo tempore adeoque celeriter operetur, secundo si quantitatem spectes paucâ mole damnum, tertio Spasmos inducat & Sangvinis motus invertat viresque destruat, quarto ut medicamentorum vires si sangvini & succo nerveo commixtum fuerit, eludat. Equidem non ignotum est, veneni nomen latius paulô extendi, adeo ut etiam omnis valida morbi causa & corruptionis species in corpore malignitatis & venenositatis titulum in praxi medica recipiat. Nos autem strictè hic vocabulum hoc sumimus, respiciendo maxime ad ejus actionem non tam corpoream, sed virtualem, quâ celerrimè validissimas destructorias sangvinis & spirituum motiones suscitat.

§. 2. Id itaque hoc loco jam annotare aggredimur; possitne tale venenum in animalis corpore nasci, vel à Medico per medicamenta naturâ suâ virulentiæ expertia generari atque produci? Hanc scitu & explicatu dignissimam rem antequam dissolvamus, opus

 est

eſt, ut prius notas eſſentiales & ſymptomata propria accepti veneni pernoſcamus, ut ex his cognitis diſcernere poſtea queamus, num ſimiles proficiſci à veneno per artem ingenerato poſſint. Tametſi autem ſymptomata pro diverſa veneni indole varient, in eo tamen maximè convenire videntur, quod poſt epotum lethale venenum repentina virium proſtratio cum Syncope, pulſuum defectione extremorum refrigeratione & anxietate incredibili ſequantur, quibus jungi ſolent ſingultus, morſus & ardor ventriculi, atrociſſima abdominis tormina, cardialgiæ, & ejectiones nigræ vel per vomitum vel per alvum, urinæ ſuppresſio vel mingendi deſiderium: tandem circa animales functiones inſania, tremores, rigores, vertigo, epilepſia, artuum convulſiones ſe ſiſtunt, quæ vitæ comœdiam claudunt. Ubicunque autem eadem vel ſimilia licet non omnia confeſtim oriantur ſymptomata, ibi venenum vel veneno ſimile quippiam præſens eſſe dicendum eſt. Non tamen hic prætereundum ſilentio eſt, quod ſicuti venena gradu differunt, & alia aliis ſunt valentiora, ita etiam operationes & effectus quos edunt gradu quodam ſint diſtincti, tam ratione vehementiæ, quam ratione celeritatis, cum unum præ altero celerius vet tardius agat & noceat.

§. 3. Perſpectis jam ſignis & ſymptomatibus vevenorum propriis, devolvimur jam ad principium eorum agendi & operandi. Veteres fere omnes ad occultas qualitates & ſpirituoſam quandam actionem refugium ſumſerunt; verum enim vero nos, ſub hodierna Medicinæ facie, ubi ex motuum legibus & materiæ affectionibus, ſive mechanice tam ea quæ in

macro-

macrocosmo, quam in microcosmo eveniunt, ſolide & curioſe ſolent explicari, contenti talis modi inanibus vocabulis eſſe non poſſumus, ſed quæ propinquiora ſunt, & quæ in ſenſus incurrunt principia debent in ſubſidium advocari. Jam verò ſi univerſam claſſem Venenorum, quæ larga manu in triplici regno proſtant & lethalibus infamata exemplis ſunt, paulo attentius perluſtremus, experimenta faciendo per ſenſus & à poſteriori judicando, certiſſime apparebit, univerſa, quæ veneni nomine vulgo ſuſpecta ſunt, ex partibus compoſita eſſe ſumme tenuibus, agiliſſimis, adeoque penetrantiſſimis & mobiliſſimis, denique etiam acerrimis cauſticis, corroſivis plus minus ſulphuri immerſis, quibus inſtar fulguris totum corpus perreptant, poris nervorum ac fibrillarum intimius ſe inſinuant, quas validiſſimè arrodunt, vellicant, ſtimulant, ſicque horribiles ſpaſmos efficiunt; quos mox totius circuli ſanguinei ingens turbatio, omniumque excretionum immutatio & functionum corporis impedimentum ſubſequitur. Brevibus: Venena agunt validiſſime, circulum ſangvinis à quo vita pendet, invertendo, idque per ſubſtantiam corpoream ſumme corroſivam, quod aſſertum clariſſimum apparebit, ſi paulo ſpecialius per exempla ire velimus. Tarantula, Scorpio, Aranea, Canth[sic] Cantharides, Vermes majales ſale cauſtico ſumme tenui inflammatorio veſicante prædita ſunt, ut etiam in corpus nec externe, nec interne ſine noxa quadam adhiberi poſſint. Ex vegetabilium cenſu, purgantia validiora, uti gummi guttæ, euphorbium, elaterium, Colocyntidem, cataputiam, eſulam, veneni quid alere, conſtans practicorum

rum

rum ſententia eſt, cum ſymptomata graviſſima, ſpaſtica & inflammatoria, quæ eorum improvidum uſum ſequuntur, id diſerte oſtendant, jam autem non alio, quo operentur principio, quam acri tenui cauſtico, tam guſtus, quam veſicans & erodens fauces, inteſtina, nec non ſtimulans nares virtus prodit. Napellum, cicutam, aconitum & fungorum nonnullorum ſpcies deleteriam & exitialem vim poſſidere, triſtisſimis paſſim exemplis notatum eſt, quo autem alio quam cauſtico igneæ naturæ penetranti operentur elemento, adhuc nemo reperit. Inſuper hioſcyamus, mandragora & ſolanum ſic dictum furioſum inter comperta & multiplici experientiâ teſte venena referre nemo dubitat. Agnoſcunt & hæc nullum aliud principium, quam fœtidum quoddam ſulphur, cui ſalina, acria cauſticæ indolis ſpicula immerſa ſunt. Ex eodem genere etiam eſt tabacus, cujus oleum vulneri inditum Borellus credidit ſumme venenatum. Emetica etiam & purgans vis, nec non inſolentia tetra, quæ recentes potatores afficiunt pathemata id faciunt teſtatiſſimum. Ex Minerali regno non reperiuntur potentiora vitæ deſtructiva, cum ex hoc regno deprompta plane abludant à natura noſtra, quam Mercurius acidorum additione cauſticus factus, Antimonii regulus ejusque vitrum, viride æris Venerisque Vitriolum, quæ cuncta & carnes & oſſa corrodendo produnt ſuam cauſticam & ſepticam acrimoniam. At vero non ſufficit in veneno corroſiva & acris qualitas, verum etiam ſumma & ſtupenda partium tenuitas & exiguitas requiritur. Viſitur illud ipſum manifeſte in peſte & iis malignis febribus, quæ

ex

ex miasimate contagioso originem suam ducunt; tenuissima enim quædam aura & vapor est, qui mediante aëre catholico illo effluviorum receptaculo vectus & cum saliva communicatus ad ventriculum descendit & mox in totius corporis sphæra summas motuum vitalium anomalias producit. Quam exigua moles sit salivæ, quæ per canen rabidum, viperas, tarantulam, morsu vel ictu immittitur, facile intelligi potest; nihilominus atrocisſima in toto Corpore pathemata subsequuntur. Ex omnibus metallica & mineralia, partium soliditate & firmitate constare videntur, nihilominus operationes validisſimæ, quæ paucam portionem assumpti arsenici sublimati, antimonii excipiunt, in disſitis etiam corporis regionibus satis superque ostendunt summam partium agilitatem ac tenuitatem; Minime enim hoc loco censendum est, dicta hæc ex mineralibus venena sola corrosivitate & ventriculi ac intestinorum erosione suam ludere tragœdiam, cum notum sit & vulnera & ulcera in hisce partibus consistere posse sine præsenti vitæ discrimine & atrocisſimorum talis modi, quæ veneni naturam excipiunt, productione. Tenuis itaque & summe penetrans corrosivitas est, quæ tam potenter in præfatis venenis nocet, quæ totum corpus derepente pervolat, quæ nervorum ac membranarum porulis sese insinuat, subtilisſimum ibi contentum fluidum in inordinatas motiones suscitat. Summa hæc partium tenuitas in causa quoque est, quod per medicinam tam ægre symtomatibus à veneno inductis auxilium ferre posſit Medicus, Minutiæ enim hæ nunquam moræ vel quietis sunt patientes, sed semper in perpetua mo-

tione ac actione versantur, unde nec mutari nec ligari vel irretiri commode possunt: Neque Medicinæ eas in partes ac poros datur facilis aditus atque ingressus qualem habent ob suam penetrantiam venena. Optandum itaque vehementer foret, ut ea, quæ specioso titulo vulgo alexipharmacorum celebrantur, melius suam in domando & emendando veneno proderent efficiaciam, quam revera accidit.

§. 4. Equidem non me latet, moneri hic posse, cum ejusmodi stupenda partium exiguitate causticam virtutem non posse consistere: at vero qui non hospes in physicis est, facile animadvertet, propositionem hanc repugnare experientiæ. Magnetis enim effluvia, ex solido corpore emanantia minutissima, per vitrum aliquod libris mercurio repletum, item triginta orbes stanneos operantur & acum ferream libere in aëre suspensam movent. Unum granum plumbi ingentem massam argenti, unicum stanni granum magnam copiam auri ductilitate sua privare artis chimicæ peritis non ignotum est. Veneris granum per Spiritum volatilem urinosum mirifice virtutem, tincturam & saporem suum extendit. Ita quoque vidi apud *Dn. Præsidem* exilissimam dosin pulveris vegetabilis uncias octo spiritus vini imprægnasse saturato pereleganti purpureo colore. Silentio transmittimus alia experimenta, quorum hoc vulgatissimum ad illustrationem nostræ materiæ meretur attendi, nempe pauca Zibethi effluvia naribus hystericæ suscepta in momento animi deliquia cum strangulationis metu, & mirabilibus partium spasmis inducere idonea esse, ex quibus merito concluditur, cum tenuitate & subtilitate

litate partium earum texturam, figuram, virtutem, utique ſubſiſtere poſſe.

§. 5. Ex hiſce adductis perſpicuum eſſe arbitror, non ab occultá quâdam ideali ſpirituali vel aſtrali vi dependere venenorum agendi efficaciam, ſed in ſola magnitudine, figurâ ac diſpoſitione partium mechanicâ collocatum eorum agendi principium eſſe; quæ ſententia, ut clarior appareat, demonſtrabimus ſolius texturæ immutatione venenum virulentiâ ſuá exui & contra, corpus vehementiæ pernitialis expers per eandem rationem in formale venenum poſſe transmutari. Evidentiſſimè id videmus in Arſenico, Regulo antimonii & Mercurio ſublimato, quæ potentiſſima, omnium conſenſione, ſunt corporis deſtructiva, horum quodvis ſeorſim, quando cum ſulphure metallico amicum init conjugium ſicuti id conſpicitur in magnete arſenicali antimonio regenerato & zinnabari antimonii, protinus omni virulentia orbantur, ut etiam tutò, imò ſine moxá intra corpus queant admitti. Et contrariâ ratione nitrum & vitriolum innoxia corpora ſunt, quin imò magnæ efficaciæ remedia, nihilominus ſolo forti igne mutatâ eorum texturâ ac figurâ, in ſumme corroſivos liquores vertuntur. Aurum & argentum in pulvere ſine damno imó cum effectu quodam laudabili propinantur; à ſpiritus nitri autem & ſpiritus ſalis paucâ quantitate, quæ per ſe non nocet in noxia & corroſiva concreta mutantur, id, quod multo magis conſpicitur in argento vivo ſi ipſi additur ſpiritus ſalis, cum utrumque citra damnum corpori humano poſſit offerri.

 §. 6.

§. 6. Quodsi itaque, ut modo demonstratum est, veneni actio in solâ mechanicâ partium dispositione fundetur, & ex materiæ duplicis per se benignæ commixtione sisti & de novo produci possit virulentia, quæ in solà tenuitate partium causticarum acerrimarum consistit, quidni etiam vero simile ac possibile est, in corpore nostro diversis succis imò per imprudentem medicinam & medici incuriam variâ factâ mixtione resultare & progigni malignæ indolis principium morbosum posse. Cum autem notæ & characteres veneni quatuor à nobis notentur: nempe (1) summa partium tenuitas (2) earum corrosiva acrimonia, (3) quod celeriter & in pauca mole per totum corpus motuum alterationes & immutationes præter naturam efficiat & (4) quod præstantissimis remediis non obtemperet; perspiciemus jam, an hæc ipsa apportunè præsenti nostro scopo ac negotio possint accommodari.

§. 7. Existimamus igitur (1) in variolarum & morbillorum morbo nec non purpurâ & petechiis posse à Medico generari formale venenum duplici nempe ratione, si materiam in cute apparentem retropellat, & (2) si nimis calidis spirituosis & sanguinem exagitantibus utitur. Foveri dictos hos morbos à principio quodam materiali acris causticæ indolis, nemo dubitabit, qui consideret pruritum, fibrillarum cutis erosionem & stimulum illum, antequam materia foras ejiciatur in partibus membranosis, qui per vomitus, diarhœas, spasmos, anxietates tormina se sufficienter prodit. Quin imò medicamenta inviscantia, diluentia, acrimoniam contemperantia, acrem materiæ morbosæ genium satis patefaciunt. Quandocunq;

mate-

materia hæc exitiosa caustica ex sangvinis oleosi & viscidi contextu explicata, decenter per cutis spiracula & glandulas expellitur, evaporat, in pure oleoso probe comtemperatur, placide & tranquille universa peraguntur; Citissime vero lethale venenum producere potest Medicus, si transpirationem & per habitum cutis difflationem hujus materiæ impedit, quod tum per ingentem corporis refrigerationem tum per opiata aliaque sedatur nimiâ in copia propinata, uti talia exempla nobis notissima sunt, fieri facile potest: Mox enim hujus materiæ in corpus retrocessionem, presso pede sequuntur, anxietates summæ, virium prostratio, pullus defectio, animi deliquium, delirium convulsio & mors, medicamentis nisi mox in principio administratis, raro felicem effectum præstantibus, Causa, quare tam virulenter sese exerat materia hisce in morbis retropulsa, quæ tamen antea cum succis sanguine mixta videbatur omni malignitate orbata, hæc nobis videtur, quamdiu principium, quod naturæ mirocosmicæ summe infensum est, quale causticum spirituosum sub in volucro partium oleosarum delitescit, omni noxia activitate privatum est; simulac autem ex hisce sese evolvit, explicat & sui juris fit, indolem suam acrem causticam prodere incipit. Tale jam si debite per emunctoria expellitur, omnia fausto atque auspicato cedunt, quando autem talis materia in porulis subsistens & moram nectens per continuum transfluxum materiæ subtilis æthereæ, intestinamque agitationem subtilior & acrior redditur, & rursus cum lympha & fluido nerveo ac sanguine miscetur, non talem nexum qualem habuit, inveni, uti in inferioribus

 fusius

fusius demonstrabimus, sed instar veneni subtilis, corpus pervadit, & truculenta symptomata & spasmos horribiles producit.

§. 8. Secundo loco principium illud tenue acre in variolis, morbillis, peteciis, imò purpura peccans, manifestâ imbuitur virulentia, per intempestivum calidorum, suderiferorum & sic dictorum fortium expellentium abusum. Peccatur in eo toto die, dum imperitiores non modo per hypocaustum & lectum præcalidum, sed & medicamina, quæ sangvinem accendunt, uti sunt volatilia oleosa regni vegetabilium & animalium præpostere vi quadam excretionem & ejectionem materiæ peccantis per cutis habitum urgent. Clarissime testatur experientia, imo hinc inde ex observationibus hanc in rem notatis constat, complures hoc modo fuisse interfectos, qui poterant servari, utpote gravissima symptomata, nempe anxietates maximæ, hæmorrhagiæ enormes, virium cum animi defectione eversiones, quin imo deliria, convulsiones horum incautum usum consequi plus vice simplici vidimus, cum ex adverso. si blandioribus temperazis, acrimoniam demulcentibus & quæ nimium ardorem deprimunt, morbus tractetur, universa feliciter eveniant, placideque ac tranquille morbus sua decurrat tempora & laudabilis cum euphoria materiæ hostilis à sangvine fiat sequestratio & ad corporis habitum protrusio. Ex hisce patet optima & tutissima alias remedia, non legitimo tempore imprudenter adhibita, nocentissima esse.

§. 9. Causam singularis hujus effectus, si inquiramus non alia occurrit, quam quod per ejusmodi remedia

media materiæ dictis in morbis peccantis textura & κρᾶσις ita invertatur ac immutetur, ut venenum æmuletur. Dictum fuit in superioribus, venenorum naturam in subtilissimá & penetrantissimá acrimoniá positam esse. Jam autem sal acre dictis in morbis delinquere nemo negabit; hoc igitur si motu intestino sangvinis calido, quem volatilia & sudorifera suscitant, excrementia hæc salia, valde agitantur atteruntur, sicque ac summum volatilitatis gradum accedunt, intimioris admissionis fiunt & sic plus damni inferunt, quàm antea sub textura crassiori. Accedit & illud, quod sæpius natura & conditio hæc nimii caloris sit, quod partes heterogeneas cum corpore mixtas non tam separet, quam intimius eas combinet atque conjungat. Perspicimus id clarissimè in experimentis quibusdam chimicis. Ita exempli gratia sal tartaria cum sulphure remixtum igne si tractetur & fundatur, sulphur non totum avolat in auras, sed firmiter implicitum manet, cum particulis tartari alkalinis, quod vel ex colore rubicundo, sapore fœtido, & Tinctura sulphuris, quæ cum spiritu vini extrahitur, luculenter apparet. Simili ratione sulphur vulgare cum stanno, plumbo vel argento mediante igne fusum, etiam vehementissimo dato igne ab hisce non separatur, sed metalla friabilia reddit & strictissime cum ipsis manet unitum. Quod si autem dictæ mineræ, vel salia alkalina sulphurata leni calore seu igne calcinatorio subjiciuntur, sulphuris separatio & evaporatio cōmode potest obtineri. Quapropter etiam in corpore nostro vehemens intestinus calor sordes excrementitias non tam separat, quam eas cum sangvine & lympha

arctius

arctius conjungit. Unde videmus secretionem & excretionem omnis materiæ peccantis fieri magis sub calore sangvinis temperato & per blanda diaphoretica, quàm sub magno ardore.

§. 10. Datur & alius modus, qui venenum dictis antea in morbis in corpore nostro constituat, qui est, si critica & salutaris excretio per medicamenta anodyna motum sistentia impediatur. Possem hic recensere aliquot mihi nota exempla, ubi in variolis plus justò adhibita papaveracea, theriacalia præcipitaverint ægrum, qui alias benè se habebat, in maximum periculum. Sic memini ante aliquot annos generosi juvenis ex variolis laborantis quæ benignè satis se habebant, cum autem præter necessitatem Medici medicamentis continuô utebantur, quorum præcipua virtus erat, incrassans anodyna, effectum est, ut præter omnem exspectationem juvenis circa diem decimum anxietate, sopore, tremore, convulsionibus fuerit correptus quæ sine omni dubio nisi maturè medicamentum analepticum & volatile discutiens fuisset propinatum, ægrum jugulassent, qui tamen per divinam gratiam fuit servatus. In purperarum purpura similes tragici casus mihi noti sunt, ubi Medici nimium utentes anodynis id effecerunt, ut anxietas, animi defectio virium langvor & insultus apoplecticus lethalis inde fuerit suscitatus. De malignis morbis & febribus res notissima est; opiata nemqe hic vera esse venena. Observatione enim hoc loco perquàm dignum est in omnibus morbis acutis, qui cum excretione juncti sunt Medicum peccare posse utroque modo, nempe vel nimium commovendo vel nimium motus

motus ſiſtendo, illa ratione venenum in corporis ſuccis remanet & ſubtilius redditur & ſic etiam in corpore relinquitur accumulatur & mora pejus redditur. Ex quibus clariſſime intelligitur pendentem horum morborum medicationem in eo maxime ſitam eſſe, ut ſciat Medicus in temperato motu cuncta ſervare ſive motus moderari, exceſſivos compeſcendo languidos autem revocando.

§. 11. Deinceps non modo in morbis acutis, verum etiam in Chronicis, dictis imo adhuc aliis modis fabricari in corpore venenum poteſt. Exemplo ſit nobis ſcorbutus, ubi per experientiam deprehenditur, ſi ſudores conſveti, fœtidi pedum per adſtringentia terrea, v. g. calceis inſperſa ſiſtuntur, graviſſime inde luere ægros. Ita vidimus vertiginem, dolores præcordiales, aurium tinnitum, auditus gravitatem, difficilem reſpirtionem, ventris immanes torſiones, & vagos in artibus dolores ortos qui per plures annos nulla arte vel conſilio abigi ſvel ſanari poterant. Cauſa eſt conſpicua, materia enim ſudoris acris volatilis & vaporoſa eſt, quæ ad extremos relegata artus majus ibi concipit vitium, hæc dum repellitur & veſtigia ſua relegit, nervoſis partibus longe magis quam antea eſt infeſta, & ægerrime rurſus vel corrigitur, vel evacuatur. Ita etiam comparatum eſt in quamplurimis aliis affectibus v. g. in podagra, ubi excrementa volatilia vaporoſa & cauſticæ indolis ad membranas tendinoſo, nervoſo glanduloſas, pedum articulos colligantes deferuntur; hæc ſi adſtringentibus, poros obſtruentibus vel nimia refrigeratione repelluntur ad interiora, non alia, quam quæ ex ve-

 neno

neno solent proficisci mala & symptomata sequuntur. Nempe fiunt exinde immanes dolores ventriculi & intestinorum, cardialgiæ, asthmata convulsiva, febres, deliria, incredibiles anxietas, sopores, motiones covulsivæ, virium langvores alvique adstrictiones, quæ nec præstantissimis nec ulla arte vinci ac superari possunt, ut plerumque post diuturnas immanes passiones tandem fatis cedere cogantur. Latius, hæc omnia deducta & compluribus exemplis illustrata leges in Dissert. *Dn. Præsidis de podagra retrocedente in corpus.*

§. 12. In scabie aliisque exulcerationibus & defœdationibus cutis, nec non capitis tinea & achoribus, serum salsum, acre in subcutaneis glandulis ac vasculis stagnare & cutis fibrillas, erodendo destruere nemo inficias ibit: quam atrocia & veneni effectus, æquantia pathemata, hos exipciant affectus si cutis constrictione facta, tum per nimia frigora, tum per poros obstruentia & inviscantia unguenta, exitus materiæ excrementitiæ præpediatur, eaque in corpus repellatur res in foro medico notissima est. Communissima sunt febres acutæ imo malignæ, convulsiones, epilepsiæ, asthmata tormina aliaque non admodum dissimilia pathemata, quæ a veneno hausto scaturire solent, *v. Miscell. Curios. Dec. II. Anno I. p. 93. & Dec. II. Anno V. p. 451. & Trincavellius Lib. II. Cap. VI. de ratione curandi partium corporis humani affectus*: Causam cœcitatis a scabie retropulsa obortam *vid. Dec. II. Anno VIII. p. 255.* Ulcera diuturna si consolidentur, omissis internis depurantibus & evacuantibus in longe majus periculum conjiciunt ægros. Instar omnium sit exemplum nobilis

istius

istius, cujus *Timæus a Guldenklee Lib. I. de Affect. Capitis, Casu XXVIII.* meminit. Cum enim hic ipse ab ulcere multis annis durante liberaretur, elapso mense incidit in vehementissimos capitis dolores, in sputi fœtidi per tussim rejectionem. Plura exempla collecta vide *in Miscell. curiosis Decur. II. A.V.p.318. & Dec. II. A. VIII. p. 197.*

§. 13. Gravius autem venenum exsurgit, quando excrementitiæ salinæ volatiles sordes, quæ ad cutis habitum relegantur, intempestive facta inunctione mercuriali ad interiora pelluntur. Ita narrat *Riedlinus Lin: Medic: Anno 1696. Mens. Maji obs. I.* de ancilla quadam quæ horrenda scabie laboravit, tandem post inunctionem binis vicibus factam incidit in epilepsiam. *Hildanus in Epist. ad Michaelem Doeringium p. 1184.* refert nobilem] arthritide nodosa & fœda serpigine laborantem unguento mercuriali inunctum fuisse, ex quo salivatio primum vehementior tandem gangræna & sphacelus, denique mors secuta sunt. Quænam mala funesta, cingulum mercuriale a sene arthritico, in remedium scabiei adhibitum, cum salivatione lethali secuta sint, pluribus refert *Hoechsteterus observ. Decur. III. Casu XI.* Nuper Lipsiæ studiosus scabie laborans, unguento ex Mercurio & sulphure eam tollere tentabat, inde autem in iliaca tormina conjectus fuit, quibus miserrime correptus, diem suum obiit. Et cum quotidiano compertum sit experimento, hydrargyrum foris illitum in corpore minus præparato & ubi languida transpiratio est, & impuris salsis excrementitiis sordibus cutis scatet, horrenda & lethalia sæpius celerrime inferre pathemata, non aliter judicari potest, quam quod ma-

teria peccans non modo ex prohibita evaporatione majorem perniciem contrahat, sed & ab admixtione hydrargyri, quod unione cum salibus totum septicum fit, majorem sevitiam adipiscatur, unde commendatissima practicis, qui ad rebelles morbos domandos extrinsecus utuntur hydrargyro, esse debet regula, ut omnibus viribus omnique cura acrimoniam humorum temperent & motum sanguinis ad partes extremas seu habitum corporis dirigant, ne quid venenosi humoris ex cute in corporis penetralia trasmittatur.

§. 14. Quemadmodum autem acuti morbi, ubi excrementorum acrium subtilissimorum copia peccat ex nimio sanguinis motu per volatilia sudorifera exitiosissimam suscipiunt naturam, ita etiam nonnulli Chronici satis alias benigni, qui salinam acrimoniam pro causa & fundamento agnoscunt, mirum exacerbantur, deleteriamque indolem contrahunt ex intempestivo volatilium abusu. Quartana morbus est extra controversiam periculi expers, mihilominus ex vehementi sudatione, frequenti volatilium usurpatione, degenerat in affectum periculi plenum dum capitis dolor & purpura incorrigibilis exinde sæpius nascitur, notante id *Wedelio, in Amoen. Materiæ* med. *L. II. Sect. II. Cap. VI.* Febris tertiana præsertim epidemica ex principio salino acri bilioso, nostra sententia originem suam ducit, sive hoc ipsum per tempestatum anni præter naturalem constitutionem & inde pendens aeris vitium, sive per pravam diætam & transspirationem interceptam in corporis succis fuerit productum, quod anxietatibus molesta vomitione, sensionibus spasmodicis, labiorum exulceratione satis se manifestat.

festat.

festat. Hanc febrem, si quis inepte tractare velit, per alexipharmaca, tinct. bezoardicas, salia, volatilia & actu ac potentia calida sitim & calorem inextinguibilem cum delirio provocabit, & simplicem facile in duplicem, intermittentem in continuam transmutabit. Consentit quoque hanc in rem *Wedelius* l. c. qui scribit, a spiritibus volatilibus C. C. & Viperarum in intermittentibus adhibitis eas redditas fuisse continuas: ita & *Excell. Rivinus* Præceptor ætatem colendus mihi retulit, de studioso quodam tertiana laborante qui singulis paroxismis bezoardicæ tincturæ portionem assumserat, & inde se in febrem continuam cum summo ardore & siti conjecerat. Hac præterita æstate vidi cura perversa, & spirituosorum abusu tertianam mutatam in malignam cum petechiis & purpura, quæ ægram extinguebat.

§. 15. Scabies satis benignus morbus est, si recte tractetur, per nimis calida vero & sudorifera exitialis reddi potest. Facit hanc in rem nuper notatus casus: Vir honestus scabie per plures annos vexatus, quærebat ubivis auxilia, sed incassum; suasum tandem fuit Laconicum balneum, quo per aliquot dies usus est, & largissime sudavit, quo autem vires largissime consumsit, quas infirmas restaurare tentabat liberaliori vini Seckt haustu; fefellit autem successus, & mox in febrem malignam cum petechiis & purpura alba, qua etiam exstinctus fuit, incidebat. Lues venerea a caustico putredinoso & coagulante principio foveri, symptomatum ortus ac genesis edocet. Notum autem nobis est exemplum, ubi juvenis 24. annorum, truculento hoc malo afflictus ob continuum sudoriferorum usum ab empirico administratũ, irreparabilem virium defectum

ſibi contrahebat, doloribus, convulſionibus hinc inde partes occupantibus, quibus tandem mors ſuccedebat. In mentem quoque hic nobis venit caſus, ubi mulier ex mammarum cancro ad ulcerationem prono laborabat periculoſe, cujus perniciem volatilibus alexipharmacis crebrius propinatis edomare quærebat Medicus. Pauco autem tempore miſerrima mulier puſtulis valde dolentibus, tumentibus, per totum corpus diffuſis corripiebatur, ſubſecuto virium languore, ſyncope & morte. Adeo fixæ corroſivæ indolis materia inteſtina motione nimis exagitata & ſubtilis reddita, inſtar veneni per totum corpus penetrat & noxam infert præſentiſſimam. In praxi quid magis occurrit, quam quod ſcorbuticorum fixa ſalia, per eſſentias & ſpiritus præcalidos ſpecierum & herbarum antiſcorbuticarum in volatitatis ſtatum redacta, & penetrantiora reddita, in inſtanti, anxietates, dolores, ardores, nervolarum partium concuſſiones non ſine vitæ periculo cauſentur?

§. 16. Datur præterea alius modus, quo Medicus imperitus in morbis ab acrimonia ſalina ortis, venenoſam in corpore progignere poſſit materiam. Videlicet inter omnes convenit, arthriticos dolores a ſero tenui ſalſo acri membranas articulorum rodente excitari. Jam vero ſi quis per purgantia cauſtico ſale perfuſa, morbum hunc tollere intendat vel ſalinæ propiæ remediis copioſe utatur, ex facili virulenti quippiam producere valebit. In hujus ſententiæ illuſtrationem non poſſum non brevibus recenſere hiſtoriam, quæ ante aliquot menſes ſeſe obtulit *Dn. Præſidi.* Juvenis hic loci viginti ſex annorum in ſervitiis Illu-

ſtris-

ſtriſſimi viri conſtitutus, temperaturæ admodum cholericæ, corripiebatur arthritide vaga cum calore præternaturali, hic dolorum & temporis quod legitima exigit cura impatiens, empirici ope utebatur, qui brevi dolorem ſe extinguere velle promittebat, quem in ſcopum ſæpius adminiſtravit purgantia fortiora, nec non pulveres ſalinos, & quod notabile fuit, pro ordinario potu, acetum vini cum aqua & ſacharo commixtum commendabat. Melius elapſa ſeptimana ſe habere viſus eſt æger, utpote dolores artus deſerebant, tandem ab omnibus quaſi immunis, veſte ſe induebat & ambulare volebat. Inſequente autem nocte præter adſtantium opinionem graviſſimis pathematibus torquebatur, delirabat vehementiſſime & membra hinc inde convulſionibus agitabantur, & inter eas ſpaſmus cynicus horribilis per multos dies conſpiciebatur, caruit omni ſomno & cibo, pulſus æqualis, ſed ſatis vehemens & paulo creber notabatur: Plura fuerunt in caſſum uſurpata, tandem viſus morbus eſt quaſi in furorem tranſiiſſe, dum ſtupendo robore inſtructus perpetuo ridebat vel cantabat, blasphemias atroces eructabat, & ex feneſtra ſe præcipitare moliebatur, adeo ut vix a tribus hominibus potuerit contineri. Perſeverarunt hæc cuncta per 14. dierum ferme ſpatium. Tandem pulvis mineralis, qui ex regulo antimonii medicinali, mercurio dulci, Nitro, Camphora paucis guttulis adjectis eſſentiæ caſtorei & opii, compoſitus erat, repetito uſu mirabilem & divinam ferme tulit opem, utpote mox poſt ejus uſum, dolor priſtina loca occupabat, & manus abominabili tumore inflatæ conſpiciebantur, per totum quoque corpus ſudor,

qui

qui nulla arte prius poterat extorqueri apparebat. Quo facto successive symptomata illa gravissima exspirabant, convulsiones desinebant, & menti ratio reddebatur: memorabile autem est, pulverem hunc diarrhæam, lenem tamen simul concitasse, quæ per septimanam ferme durabat. Interea æger analeptica & laudabili diæta nutritus vires & sanitatem divina gratia recuperavit perfectam. Nullum hic dubium est, præpostera medicatione truculentam hanc naturam induisse affectum, utpote purgantia, acrimoniam causticam, veneno analogam, sali morboso addunt, & dum serum laudabile, quod diluendo ejus ferociam minuit, detrahunt, & sal a conveniente cutis emunctorio introrsum ad viscera revocant, non potest non inde ratione acrimoniæ & penetrantiæ suæ multum augeri: Neque improbabile est salina remedia, quæ minus quadrant morbis a sale ortis, symbolum suum hic addidisse. Quamobrem non sine ratione purgantia in podagra & arthritide maximopere damnat *Sydenhamius Lib. de Podgara*, *dum scribit*; *Tam mei ipsius, quam aliorum periculo compertissimum habeo, catharsin quovis tempore administratam, ita parum votis respondisse, ut malum, quod debebant averruncare & avertere accerserent.*

§. 17. Ultimo loco subjiciendum adhuc aliquid est, circa mercurialium usum: hæc ipsa imprudenter intrinsecus adhibita, gravissimam non modo virium jacturam, sen & imminens periculum producunt & veri veneni naturam exactissime quandoque æquant; præsertim si in scorbuticis subjectis & in morbis salinis improvide usurpantur; etenim vehementer, imo cruentas dejectiones cum atrocibus tormentis fœdam & spha-

ſphacelosam oris ſalivationem contracturas tremores, convulſiones, triſtibus id teſtantibus exemplis non rarò excitant. Non alia atrocium hujusmodi ſymptomatum indagari poteſt cauſâ, quàm quod atomi mercuriales in corpus diffuſæ ad mixturam ſalium in limpha contentorum corroſivam & virulentam naturam induant, non ſecus ac illud accidit in Mercurio ſublimato; quapropter prudentiores practici ab omni Mercurialium uſu abſtinent, niſi corporis fluores probè fluxiles redditi & à ſalibus fuerint depurati; Et eum in finem etiam convenientiſſimè inter lignorum decocta & balnea ad rebelles morbos edomandos, mercurialia tàm interne quàm externe ſolent adhiberi.

§. 18. Ex iis omnibus, quæ hactenus in medium adduximus, evidentiſſime apparere arbitror genuinum & formale venenum, tam natura quam agendi vehementia tale, Medici culpa in humano corpore poſſe produci atque elaborari, idque variis modis, qui tamen omnes in eo conſpirant, ut ſalia morboſa acris & erodentis indolis vel nimium ſubtiliſando augeantur vel morâ acriora in emunctoriis reddita revocentur aut diu in corpore detineantur nec debite eliminentur, vel etiam per alià corroſiva adjecta eorum virulentia adaugeatur; Quod tum nimis volatilia ſpirituoſa tum opiata, purgantia, mercurialia & quæ tranſpirationem liberam intercludunt præſtant, qua de cauſa etiam atque etiam monendi ſunt medici, ut cautiſſime cum dictis in ſanandis morbis mercentur, & magna prudentia iis utantur, ne plus damni quam emolumenti ægrotantibus afferant.

§. 19. Postremo è re quoque fore duco ut quædam subjungamus circa correctionem vel expulsionem talismodi veneni pernitiosissimi, quod de novo ex Medici errore in corpore fuit productum. Dictum autem jam fuit in superioribus, tenuissimum quidem esse illud principium, at summa potentia motus infestum, quod ægerrime in loco, vel à materia quadam detineri, corrigi vel immutari possit. Unde Medicamenta venenum per habitum corporis diffusum alterantia pauca vel plane nulla adhuc cognita sunt, sed quicquid hoc loco à Medicina exspectandum est, id in eo fere unice consistit, ut subtilis hæc acrimonia sanguini innata blandissime tractetur, neque vi sed successive & leniter ex glandulis subcutaneis expellatur. Si quæ autem ex remediorum genere laudem merentur, certe adversus omnia cujuscunque naturæ venena, palmam mihi præripere videntur, acida ex vitriolo, vel sulphure & Nitro elicita, unde mixtura simplex & solus Spiritus Vitrioli cum pauca quantitate spiritus eboris mixtus, item Spiritus Nitri dulcis rite præparatus, omnibus aliis alexipharmacis nobiliorem exerunt virtutem, hæc namque blande roborant & expellunt, & acre subtile sal figunt atque enervant. Omnium acidorum ea natura ac conditio est, ut tenuia salium spicula septicæ indolis figant atque infringant, quod vel evidentissime patet in drasticis emeticis & purgantibus, quorum vis per acidos spiritus penitus domatur atque exstinguitur. Insuper magnifacimus ad cujuscunque generis venenatos morbos curandos nitri usum inter pulveres terreos sic dictos bezoardicos & Cordiales, utpote in Nitro singu-

laris

laris delitescit virtus acrimoniam sulphuream volatilem mitigandi: mediante nitro ipsum antimonii vitrum & Regulus deposita sua virulentia, diaphoretica evadunt & ipsum veneris vitriolum septicum fusione cum nitro per ignem mansvescit; unde in morbis malignis & quavis acrimonia etiam quæ vomitiones, diarrhæam tormina movet, nitrum moderata dosi cum bezoarticis terreis mixtum levamen solet afferre desideratissimum, Tandem etiam omnia diluentia mucilaginosa incrassantia, uti sunt gelatinæ emulsiones, decocta ossium, dentium, ex animantium genere sumptorum nunquam non in infringendis salium spiculis & sic virulentia emendanda operam locare solent præsentissimam. Ubi tamen monendum & antispasmodica præsertim ex succino, Croco, Castoreo desumpta non esse omittenda. His similibus qui non laude dignum quid in memoratis effectibus præstare potest, certe aliis etiam speciosissime excogitatis id non efficiet. At cum angustia temporis circa nobilissimam hanc materiam ulteriora prohibeat, hisce meditationibus cum gratiarum actione divina imponimus finem.

NOBILISSIMO DN. CANDIDATO S. P. D. PRÆSES.

SCitè non minus quàm verè ait *Plato*: Quævis ingenia studia ardua & seria non attingunt ideoque judicio prudentiá & præscripto eorum qui multo usu triti & magna cum

cum laude in arte versari sunt niti, dirigi & confirmari juniorum conatum oportet. Sapientissimum hoc senis dictum si ulla in arte vel scientia, certè in Medicina est commendandum; Quanta enim opinionum ibi dissensio atque discordia est,ut penè nihil ratum & constans nihil firmum & perpetuum appareat, quoad morbi causas, remediorum vires, medendi variam methodum. Quam difficile est, occasionem agendi in medendo arripere, quam fallax etiam Hippocratis consensione experimentum & difficile judicium est? Qua de causa ex hisce nemo facile emergere poterit, nisi qui prudenti & exercitato Du ce & Magistro utatur, qui veram viam, quæ plana & simplex neque multis nec perplexis obscuritatibus & difficultatibus immersa est fideliter discentibus tradat ac monstret. Hoc nomine, Clarissime Dn. Candidate Tibi effusè gratulari debeo, quod præstantissimos & fidelissimos, in Lipsiensium percelebri Academia Viros ac Duces nactus es quorum per decennium fere consilir secutus thesaurum doctrinæ in Theoreticis & Practici solidissimæ longum illud tempus maturitate judicii ac scientiæ compensando, Tibi comparaveris. Nihil jam superest quàm ut eas,quas in Te præpotens Numen, condidit re dotes in ejus gloriam inque proximi salutem, unicè destines & cumulatis sime impendas. Quem in finem gratiam Dei T.O.M. quæ ad auspicatos successus subinde pernecessaria est, ex pectore toto Tibi apprecor.

